

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
1 ΟΔΗΓΙΕΣ ΧΡΗΣΗΣ	23
1.1 Γιατί είναι χρήσιμο ένα τέτοιο εγχειρίδιο	23
1.2 Τι δεν είναι αυτό το εγχειρίδιο	25
2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ	27
2.1 Η τέχνη της συνομιλίας με τον ασθενή	27
2.2 Η ιατρική είναι τέχνη των πιθανοτήτων	30
2.3 Σε ορισμένες περιπτώσεις θεραπεύει ο χρόνος	31
2.4 Το ιστορικό και η κλινική εξέταση του ασθενούς	31
2.4.1 Το ιστορικό του ασθενούς.....	31
2.4.2 Το ιατρικό απόρρητο	35
2.4.3 Γενική κλινική εξέταση.....	36
2.4.4 Λειτουργική ικανότητα του ασθενούς.....	38
2.4.5 Διατροφική κατάσταση του ασθενούς	39
2.5 Ανάγκη επικοινωνίας φαρμακοποιού-ιατρού	40
2.6 Σύγκριση επιστημονικού με λειτουργικό τρόπο σκέψης.....	42
2.7 «Τι προβλέπει η νομοθεσία»;	42
2.8 Η έννοια της προσοχής στην ιατρική.....	42
2.9 Φάρμακα αμφισβητούμενης αποτελεσματικότητας	43
2.10 Εναλλακτικές θεραπείες.....	44
2.10.1 Εισαγωγή.....	44
2.10.2 Εναλλακτικές θεραπείες	44
2.10.3 Χαρακτηριστικά ιατρού εναλλακτικών μεθόδων.....	45
2.10.4 Παραδείγματα εναλλακτικών μεθόδων	46
2.11 Χρονοφαρμακονομολογία	47
2.12 Τρόποι (οδοί) χορήγησης φαρμάκων.....	49

2.13	Ανάκληση δραστικών ουσιών (σύγκρινε και με ανακλήσεις παρτίδων)	52
2.14	Ανάκληση παρτίδων (εκτός από την αξιοπιστία της δραστικής ουσίας υπάρχει και η ποιότητα παραγωγής)	55
2.15	Πηγές αξιόπιστων πληροφοριών φαρμακοθεραπείας	57
2.16	Κατευθυντήριες οδηγίες	58
3	ΣΥΝΤΑΓΟΓΡΑΦΗΣΗ	61
3.1	Ατομικότητα – διαφορετικότητα	61
3.2	Πώς τα φάρμακα θα ωφελήσουν τον ασθενή	63
3.3	Η εκτίμηση πιθανής ωφέλειας σε σύγκριση με πιθανή βλάβη πριν από τη χορήγηση του φαρμάκου	64
3.4	Συνήθειες παραλείψεις κατά την έκδοση συνταγών (συχνότερα απ' ό,τι θα μπορούσε να δικαιολογηθεί)	66
3.5	Διαφορετικές δραστικές ουσίες και ιδιοσκευάσματα για την ίδια πάθηση: κριτήρια επιλογής	67
3.6	Μαγικές έννοιες και φράσεις σωστής διάγνωσης–θεραπείας	68
3.7	Απαραίτητα βήματα χορήγησης φαρμάκων από τον ιατρό	70
3.8	Ιδιαιτερότητες στη χορήγηση φαρμάκων	71
3.9	Παρακολούθηση θεραπείας (βασικός παράγοντας ποιοτικής ιατρικής)	73
3.10	Η στρατηγική της χρόνιας χορήγησης φαρμάκων	77
3.11	Αντιβιοτικά (αντιμικροβιακές ουσίες)	82
3.12	Φαρμακολογική αντιμετώπιση του πόνου	93
3.12.1	Αναλγητικά – αντιπυρετικά	93
3.12.2	Μη στεροειδή αντιφλεγμονώδη φάρμακα (ΜΣΑΦ) (αναλγητικά – αντιπυρετικά – αντιφλεγμονώδη)	95
3.12.3	Φάρμακα εμμέσως αναλγητικά.....	100
3.12.4	Οπιοειδή	101
3.13	Ο πόνος από ιατροκοινωνική πλευρά	105
3.13.1	Ο πόνος ως συνέπεια της πολιτισμικής εξέλιξης	105
3.13.2	Οξύς και χρόνιος πόνος	106
3.13.3	Παράγοντες που μπορούν να τροποποιήσουν τον πόνο και πρέπει να ληφθούν οπωσδήποτε υπ' όψιν	107

3.13.4	Η μέτρηση του πόνου	107
3.13.5	Πόνος και ψυχοσωματική κατάσταση του ασθενούς	108
3.13.6	Η αντιμετώπιση του πόνου	108
3.13.7	Αναλγησία σε παιδιά	110
3.14	Προβληματικές φαρμακολογικές θεραπείες	111
3.15	Φαρμακοοικονομία (συνδυασμός ιατρικής, οικονομίας, κοινωνίας).....	113

4 ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ.....117

4.1	Στοιχεία γενικής γηριατρικής	117
4.1.1	Εισαγωγή.....	118
4.1.2	Τομείς συμβουλευτικής στην τρίτη ηλικία.....	119
4.1.3	Η εκτίμηση του ασθενούς (assessment).....	119
4.1.4	Δυνατότητα οδήγησης οχήματος στην τρίτη ηλικία	120
4.1.5	Διαγνωστική.....	121
4.1.6	Κοινωνική πλευρά.....	125
4.1.7	Αναγκαιότητα (;) μεταφοράς σε ίδρυμα.....	125
4.1.8	Νοσηλεία κατ' οίκον.....	126
4.1.9	Αποκατάσταση (rehabilitation).....	127
4.1.10	Πρόληψη παθήσεων σε ηλικιωμένους	128
4.1.11	Μείωση πνευματικών δυνατοτήτων	128
4.1.12	Παθήσεις και ικανότητα οδήγησης	129
4.1.13	Τελικά στάδια πάθησης – ο θνήσκων ασθενής.....	129
4.1.14	Αυτοκτονίες στην τρίτη ηλικία.....	130
4.1.15	Πτώσεις στο ίδιο επίπεδο	131
4.1.16	Συμβουλευτική (προς ηλικιωμένους και συγγενείς τους από λειτουργούς υγείας)	132
4.2	Φαρμακοθεραπεία στην τρίτη ηλικία – Κλινική προσέγγιση	136
4.2.1	Εισαγωγικά στατιστικά στοιχεία	136
4.2.2	Παράγοντες που μπορούν να οδηγήσουν σε αυξημένο κίνδυνο ...	136
4.2.3	Φόβοι και ανησυχίες της τρίτης ηλικίας.....	138
4.2.4	Ευπαθή συστήματα ομοιοστασίας	139
4.2.5	Ανεπιθύμητες ενέργειες – αλληλεπιδράσεις στην τρίτη ηλικία. ...	139
4.2.6	Διαταραχές του ύπνου στην τρίτη ηλικία.....	143
4.2.7	«Νοοτροπικά» και «γηριατρικά» φάρμακα	145
4.2.8	Σκέψεις ιατρού πριν από τη συνταγογράφηση σε ηλικιωμένους.....	146

4.3	Φαρμακοθεραπεία σε παιδιά (δεν υποκαθιστά βιβλία Παιδιατρικής).....	147
-----	---	-----

5	ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΥΓΕΙΑΣ	151
5.1	Ανεπάρκεια ανοσολογικού συστήματος και ανοσοκαταστολή	151
5.1.1	Πρωτογενής ανοσοανεπάρκεια.....	151
5.1.2	Δευτερογενής (επίκτητη) ανοσοανεπάρκεια.....	151
5.2	Εξάρτηση.....	155
5.2.1	Εξάρτηση από ουσίες.....	155
5.2.2	Εξαρτησιογόνο δυναμικό θεραπευτικών φαρμάκων	163
5.3	Προβληματικό άτομο στην οικογένεια που χρειάζεται βοήθεια.....	164
5.4	Επείγοντα ψυχιατρικά προβλήματα	165
5.5	Αιθυλική αλκοόλη (αιθανόλη) από φαρμακολογική και κοινωνική πλευρά.....	166
5.5.1	Εισαγωγή.....	166
5.5.2	Στοιχεία φυσιολογίας.....	166
5.5.3	Σύνδρομο στέρησης αλκοολικών.....	167
5.5.4	Σχόλια στη θεραπεία του αλκοολισμού	167
5.6	Αλκοόλη ή οδήγηση.....	169
5.6.1	Ορισμένα στατιστικά στοιχεία.....	169
5.6.2	Μέτρηση επιπέδων αλκοόλης (αίμα, εκπνεόμενος αέρας).....	169
5.6.3	Πώς επιδρά η αλκοόλη στον οδηγό (η επίδραση αρχίζει από 0,2‰ στο αίμα = 0,1‰ στον εκπνεόμενο αέρα του alcotest)	170
5.7	Ένας ανοϊκός στην οικογένεια.....	171
5.7.1	Τα στάδια βαρύτητας-εξέλιξης	172
5.7.2	Πρόληψη ατυχημάτων σε ανοϊκούς.....	173
5.7.3	«Θεραπευτικά» μέτρα.....	173
5.7.4	Προσοχή σε συμπεριφορές συγγενών και υποστηρικτών	174
5.7.5	Ανάγκη ενίσχυσης συγγενών και υποστηρικτών	174
5.8	Οστεοπόρωση	175
5.8.1	Τι ονομάζεται οστεοπόρωση.....	176
5.8.2	Τροποποιησιμοι παράγοντες κινδύνου.....	178
5.8.3	Ποια θεωρούνται οστεοπορωτικά κατάγματα	179

5.8.4	Διαγνωστική.....	179
5.8.5	Οστεοπόρωση ανδρών (μικρή συχνότητα)	179
5.8.6	Οστεοπόρωση σε παιδιά.....	180
5.8.7	Θεραπεία	180
5.8.8	Ιδιαίτερες περιπτώσεις.....	180
5.8.9	Πρόληψη.....	181
5.9	Ο ασθενής με καρκίνο	181
5.9.1	Τα βασικότερα προβλήματα	181
5.9.2	Επείγουσες καταστάσεις στην Ογκολογία.....	182
5.9.3	Παρηγορητική φροντίδα επί καρκίνου	183
5.10	Πυρετός άγνωστης αιτιολογίας	184

6 ΕΥΛΩΤΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ 187

6.1	Ευάλωτες ομάδες πληθυσμού που απαιτούν ιδιαίτερη μεταχείριση/προσοχή	187
6.2	Συνταγογράφηση σε ΑμεΑ (δυσκολία νόησης, βλάβη ακοής, οφθαλμική βλάβη)	188
6.2.1	Κατευθυντήριες γραμμές.....	188
6.2.2	Άτομα με προβλήματα ακοής (ΑμΠΑ).....	188
6.2.3	Άτομα με προβλήματα όρασης (ΑμΠΟ).....	188
6.3	Ο αλλοδαπός ασθενής	188
6.4	Εγκυμοσύνη και φάρμακα	189
6.4.1	Βασικές αρχές.....	189
6.4.2	Ποιες βλάβες μπορούν να εμφανιστούν στο έμβρυο.....	190
6.4.3	Χρόνος χορήγησης και βαρύτητα-είδος βλάβης	190
6.4.4	Διαπίστωση τερατογόνου δράσης φαρμάκων.....	191
6.4.5	Κατηγορίες φαρμάκων σχετικά με την επικινδυνότητά τους στην εγκυμοσύνη	192
6.4.6	Φάρμακα που δεν επιτρέπονται στην εγκυμοσύνη	193
6.4.7	Αλκοόλη και εγκυμοσύνη	195
6.4.8	Εξαρτησιογόνες ουσίες και εγκυμοσύνη (η αλκοόλη αναφέρεται ξεχωριστά)	195
6.4.6	Θηλασμός και φάρμακα	196

7 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΦΑΡΜΑΚΑ.....199

7.1	Βλάβες από φάρμακα (ανεπιθύμητες ενέργειες – από τα σπουδαιότερα κεφάλια της φαρμακολογίας)	199
7.1.1	Η σχετικότητα των ανεπιθύμητων ενεργειών.....	199
7.1.2	Κατηγοριοποίηση ανεπιθύμητων ενεργειών (προτιμούμε τις λειτουργικές κατηγοριοποιήσεις).....	200
7.1.3	Βασικές διαπιστώσεις	201
7.1.4	Συχνότητα ανεπιθύμητων ενεργειών	202
7.1.5	Πώς αναγνωρίζεται μια ανεπιθύμητη ενέργεια	202
7.1.6	Παραδείγματα ανεπιθύμητων ενεργειών ανά οργανικό σύστημα.....	203
7.1.7	Λιγότερο γνωστές ανεπιθύμητες ενέργειες.....	204
7.1.8	Φαρμακευτική αλλεργία	206
7.1.9	Τοπική χορήγηση – τοπική θεραπεία	207
7.1.10	Πρόληψη των ανεπιθύμητων ενεργειών και των συνέπειών τους	208
7.1.11	Φάρμακα και είδος επαγγέλματος.....	209
7.1.12	Εξετάσεις προ και κατά τη διάρκεια της θεραπείας.....	209
7.1.13	Μέτρηση επιπέδων φαρμάκων στο αίμα	210
7.1.14	Ευάλωτοι ασθενείς σε ανεπιθύμητες ενέργειες	211
7.1.15	Αντιμετώπιση ανεπιθύμητων ενεργειών	211
7.1.16	Οι ανεπιθύμητες ενέργειες δεν προέρχονται πάντα από τη δραστική ουσία.....	211
7.1.17	Αντιδράσεις εμβολιασμών	212
7.1.18	Φάρμακα από φυτά.....	212
7.1.19	Φάρμακα που μειώνουν την ικανότητα οδήγησης οχημάτων.	214
7.2	Αλληλεπιδράσεις φαρμάκων	216
7.2.1	Ορισμός-Είδη	216
7.2.2	Συχνότητα αλληλεπιδράσεων.....	216
7.2.3	Μηχανισμοί αλληλεπιδράσεων	218
7.2.4	Πρόληψη αλληλεπιδράσεων	218
7.3	Αλληλεπιδράσεις φαρμάκων με εργαστηριακές εξετάσεις	220
7.4	Επίδραση τροφών, χυμών και αλκοόλης στη δράση λαμβανομένων φαρμάκων	225
7.4.1	Οι μηχανισμοί αλληλεπίδρασης	226

7.4.2	Ορισμένα παραδείγματα	227
7.4.3	Τι συνιστούμε	229
7.4.4	Ως επίλογος	229
7.5	Διακοπή λήψης φαρμάκου από τον ασθενή (χωρίς εντολή ιατρού)	230
7.6	Συσκευασίες φαρμάκων εντός της οικίας	232
7.7	Μη σκόπιμες και σκόπιμες δηλητηριάσεις από φάρμακα	233
7.8	Κίτρινη Κάρτα	235
7.8.1	Ποιες πληροφορίες πρέπει να κοινοποιούνται στον ΕΟΦ.....	236

8 **ΙΑΤΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ** 239

8.1	Συνεργασιμότητα (Compliance) ιατρού – ασθενούς, φαρμακοποιού και ασθενούς	239
8.1.1	Πιθανά αίτια κακής συνεργασίας ιατρού-ασθενούς	240
8.1.2	Συμπεριφορά του ιατρού που βελτιώνει τη συνεργασία με τον ασθενή.....	241
8.2	Ποιος είναι καλός ιατρός	241
8.3	«Τρομοκρατία» ασθενών και πληθυσμού	243
8.4	Αναγνώριση κακοποίησης γυναίκας/παιδιών	244
8.5	Φαρμακοβιομηχανία και ιατρική	246
8.5.1	Τα φυλλάδια προώθησης φαρμάκων (Prospectus)	246
8.5.2	Τι εκμεταλλεύονται οι φαρμακοβιομηχανίες.....	246
8.5.3	Η ιατρική διαφθορά οδηγεί σε μείωση της <i>ποιότητας</i> των ιατρικών υπηρεσιών	247

9 **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ**.....249

9.1	Μικροβιολογικές εξετάσεις	249
9.1.1	Προετοιμασία λήψης υλικού (σημαντικό για την αξιοπιστία της εξέτασης).....	249
9.1.2	Κατάλληλη αποστολή.....	251
9.1.3	Παράγοντες του ασθενούς που μπορούν να επηρεάσουν την εξέταση.....	251
9.1.4	Ένα καλό μικροβιολογικό εργαστήριο.....	251
9.2	Ορισμένες φαρμακολογικές έννοιες και η σημασία τους	252

9.3	Εμβολιασμοί (Γενικές πληροφορίες).....	258
9.4	Κλινικές δοκιμές προ της κυκλοφορίας ενός φαρμάκου.....	260
9.4.1	Εισαγωγή.....	260
9.4.2	Προβλήματα των δοκιμών.....	261
9.4.3	Μεθοδολογία κλινικών δοκιμών.....	263
9.4.4	Οι φάσεις των κλινικών δοκιμών.....	263
9.5	Παράλληλες εξαγωγές.....	265
	ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	267